

RECENZIE/REVIEW/KRITIK

Publikácia o živote a diele Jána Krištofa Müllera - osobnosti stredoeurópskej kartografie v období baroka

SEMOTANOVÁ, Eva - CAJTHAML, Jiří - MOČIČKOVÁ, Jitka et al. *Jan Kryštof Müller: barokní kartograf*. 1. vyd. Praha: Historický ústav AV ČR, 2023. 279 s. + angl. resumé. ISBN 978-80-200-3417-5 (Academia); ISBN 978-80-7286-408-9 (Historický ústav).

Kartografické znázornenie krajiny v baroku je charakteristické používaním špeciálnych vyjadrovacích prostriedkov, kopčekovou metódou či meandrujúcimi vodnými tokmi. Neoddeliteľnou súčasťou konkrétneho prameňa je tiež parerga, obrazová výzdoba nevyužitých plôch na okrajoch alebo v rohoch historickej mapy.

Predstaviteľmi súdobej kartografie v Uhorsku (s. l. na Slovensku) sú napr. Pavol Kray, Samuel Krieger, Andreas E. Fritsch, Ján M. Korabinský - a predovšetkým Samuel Mikovíni (1686 - 1750). V česky a nemecky hovoriacom prostredí habsburskej ríše bol jeho súčasníkom kartograf (a tiež merač a astronóm) Ján Krištof Müller (Johann Christoph Müller, 1673 - 1721), autor podrobných tlačených, reprezentatívnych máp a ich rukopisných predlôh. Najvýznamnejšou z nich je tzv. *Velká mapa Českého královstva* (lat. *Mappa geographica regni Bohemiae...*, 1720, tlač 1724/1725). Osobnosť a dielo tohto predstaviteľa dobovej mapovej tvorby približuje monografia autorského kolektívu pod vedením Evy Semotanovej, Jiřího Cajthamla a Jitky Močičkovej, *Jan Kryštof Müller: barokní kartograf*. Autorský kolektív tvorili historici (vrátane špecialistov na historickú geografiu), geografi, kartografi, knihovníci a archivári, čiže bádatelia, ktorí Müllerove mapy aktívne používajú, príp. sa s nimi stretávajú v rámci svojej vedeckej práce.

Jadro recenzovanej knihy tvoria dva tematické bloky (celky), ktoré pozostávajú z trinástich kapitol. Prvý celok približuje Jána Krištofa Müllera v kontextoch spoločenského, hospodárskeho a vedeckého prostredia stredoeurópskeho baroka, resp. habsburskej monarchie. Bohatstvo Müllerovho mapového diela kontrastuje s jeho biografiou, ktorá je iba rámcová; v literatúre a internetových zdrojoch sa obmedzuje na konštatovanie dát a významnejších aktivít kartografa. Tento nesúlad v publikácii čiastočne kompenzuje ich spracovanie formou časovej osi s komentármi.

Obsahom druhého bloku je Müllerova mapová tvorba, ktorá je rozsiahla a relatívne dobre preskúmaná. Z jeho starších diel možno uviesť napr. mapu hranice medzi osmanskou ríšou a habsburskou monarchiou s názvom *Mappa geographico-limitanea imperiorum Caesarei et Ottomanici confinia...* (1703) - výsledok

spolupráce s Luigim Ferdinandom Marsigliom. Vydanie prehľadnej mapy Uhorska (... *Mappam... regni Hungariae...*, 1709) podnietili uhorské stavy. Toto Müllerovo dielo je zaujímavé aj tým, že v súlade s realitou ukazuje tok Dunaja.

Tematické analýzy predstavujú *Veľkú mapu Českého kráľovstva* z multidisciplinárneho pohľadu. Toto dielo v mierke cca 1 : 132 300 vzniklo v období rokov 1712 (mapovanie krajov) až 1720 (revízie, korektúry a finálna kresba 25 mapových listov) na základe vojenských, administratívnych a hospodárskych požiadaviek monarchie. Autor pri jej tvorbe zužitkoval svoje skúsenosti s mapovaním Uhorska (opakovane v rokoch 1698 – 1709) a Moravy (1708 – 1712). Hodnotenie konkrétnej mapy zahŕňalo aj objasnenie tvorby súdobých kartografických podkladov, ich obsahu (polohopis a výškopis), názvoslovie, resp. zobrazenia a georeferencovania. Okrem týchto otázok bola spoľahlivo objasnená aj grafická technika jej tlače, využívajúca medirytinu a lept. Po dokončení mapy v roku 1720 české stavy poverili jej vyrytím Michaela Kauffera z Augsburgu. Dielo v Cassiniho valcovom zobrazení bolo pravdepodobne dokončené v roku 1724 alebo 1725, s vročením 1720. Tvorí ho 25 mapových listov s rozmermi približne 470 x 560 mm. Müllerova *Veľká mapa Čiech* je dostupná online na serveri Stavebnej fakulty ČVUT v Prahe vo forme rastrového a vektorového modelu.

Okrem vyššie uvedenej mapy prináša recenzovaná publikácia hodnotenie a podrobný súpis ďalších kartografických prác Jána Krištofa Müllera, ktoré zobrazujú české územie v dvadsiatych rokoch 18. storočia. Ide napr. o mapy prihraničných oblastí, mapy krajov, mapu Čiech venovanú cisárovi Karlovi VI. (1718) a i. V tejto súvislosti treba spomenúť rukopisnú kópiu zmenšeného vydania mapy Českého kráľovstva od Johanna Wolfganga Wielanda z roku 1726. Kvalitu a nadčasovosť Müllerovho diela potvrdzuje aj tzv. *Müller-Wielandova mapa* (1751).

Efektívne bádanie v oblasti kartografického dedičstva skúmanej osobnosti umožňujú nástroje *digital humanities*. Analýza registra k Müllerovej mape Čiech z roku 1757 (jeho rukopis sa podarilo objaviť v roku 2020) umožnila vznik databázy, ktorá konkrétny prameň sprístupňuje bádateľskej verejnosti v digitalizovanej forme. Ide napr. o informácie o sídlach (názov historický a súčasný, typ sídla atď.), ich GPS súradnice, informácia o vlastníckych vzťahoch (kategorizácia a typológia majiteľa) a i.

Kolektívna monografia je napísaná odborným štýlom. Z obsahového hľadiska oceňujem korektné zvládnutie problematiky s dôrazom na životný príbeh Jána Krištofa Müllera a jeho dielo – rukopisné mapy, ktoré ukazujú územie a historickú krajinu Čiech v období baroka. Formálnu stránku publikácie charakterizuje kvalita tabuliek, obrazových a kartografických príloh (sú zaradené do textu), relevantný poznámkový aparát, registre a i.

Čo dodať na záver? Kniha *Jan Kryštof Müller: barokní kartograf* prináša výsledky medziodborového prístupu k téme, ktoré oslovia nielen odborníka, ale aj laika, záujemcu o staré mapy a dejiny kartografie s dôrazom na vývoj mapového zobrazenia Čiech. Dokážu bádatelia z vybraných odborov humanitnej, prírodnej a technickej vedy na Slovensku analogicky spracovať osobnosť a dielo niektorého z Müllerových súčasníkov?